

بازخوانی هویت شیعی در آثار هنری عصر صفویه با رویکرد سپهر نشانه‌ای^۱

* سعید اخوانی

E-mail: golarizhan@gmail.com

** فتانه محمودی

E-mail: f.mahmoudi@umz.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۷/۱۱

چکیده

آثار هنری علاوه بر ویژگی‌های زیباشناختی، بازتاب‌دهنده‌ی مناسبات اجتماعی - فرهنگی بستر تولیدکننده‌ی خود هستند. یکی از مسائلی که می‌توان با مطالعه‌ی آثار هنری دوره‌های مختلف به آن دست یافت، مفهوم هویت است. از آنجا که در تعریف مفهوم هویت باید به حضور خود در برابر دیگری توجه داشت؛ در حوزه نشانه‌شناسی فرهنگی نیز برای مطالعه‌ی هر فرهنگ، در تقابل با فرهنگ‌های دیگر آن‌را بررسی می‌کنند. با توجه به این همسانی نظری در این دو حوزه، مقاله‌ی حاضر کوشیده است تا با استفاده از رویکرد سپهر نشانه‌ای مسأله‌ی هویت آثار هنری دوره‌ی صفویه در تقابل با حکومت عثمانیان را بررسی کند. برای نیل به این مقصود با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی و رویکردی نشانه‌شناختی، فضای فرهنگی - سیاسی میان صفویان و عثمانیان ترسیم شده و مسأله هویت در چند اثر هنری که از ایران وارد فضای نشانه‌ای عثمانیان شده است، به‌عنوان نمونه موردی تحلیل شد.

نتایج این پژوهش نشان داد با توجه به اهمیت مفهوم دیگری در مسأله هویت و تقابل مذهبی میان صفویان و عثمانیان، آثار هنری که در ایران دوره‌ی صفویه تولید شده و به فضای نشانه‌ای حکومت عثمانی وارد شده‌اند، چه آثاری که مورد جذب قرار گرفته و چه آثاری که طرد شده‌اند، همگی مؤلفه‌های هویتی را در خود بازتاب داده‌اند.

کلید واژه‌ها: هویت، هویت شیعی، هنر دوره‌ی صفویه، سپهر نشانه‌ای.

۱. مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد سعید اخوانی با عنوان «تلقی جدید از متن و تأثیر آن در کارگردانی»

به راهنمایی سرکار خانم دکتر فتانه محمودی در دانشگاه مازندران در سال ۱۳۹۶ است.

* کارشناسی‌ارشد پژوهش هنر - دانشگاه مازندران

** دانشیار گروه صنایع دستی، دانشکده هنر و معماری - دانشگاه مازندران، نویسنده‌ی مسئول